

De vraag die ik me altijd wil stellen

Zelfs een kind dat niet van gym houdt, wordt blij van apenkooi: alle klimrekken en toestellen uit de kast en spelen maar! Voor de openingsrubriek Apenkooi tikten Anne van Hees en Wilma van Esch dit keer vrolijk heen en weer. De rode draad vormt het thema 'Aandacht', maar om het daarover te hebben, spraken ze ook over deodorant, cameratoezicht, intrinsieke motivatie en... je bord leegeten.

Door: Wilma van Esch en Anne van Hees

@anne: "Aandachtig etende peuters"

Hoi Anne, ik at laatst met een man van 60. Hij sprak vol vuur en schrokte intussen zijn eten naar binnen. "Smaakt het?", vroeg ik hem, waarop hij in de lach schoot. Ik ben 45 jaar en ik vertelde hem dat een belangrijke regel uit mijn opvoeding is om altijd mijn bord leeg te eten. Wat we allebei niet geleerd hadden: écht proeven en luisteren naar wat ons lichaam nodig heeft.

Nu hoorde ik van een voorschool in Scandinavië waar veel aandacht wordt geschonken aan eten. De peuters mogen er zelf opscheppen. Vooraf wordt er met hen gekeken naar hoe het eruit ziet, naar kleuren en vormen, naar wat ze kennen, wat nog niet. Maar ook of ze veel trek hebben of weinig, of ze in kunnen schatten wat ze nodig hebben. En tijdens het maal kijken ze of hun inschatting klopte: is de smaak zoals verwacht? Heb je genoeg opgeschept? Het is geen eet-lesje: het is erbij zijn, met elkaar genieten van het eten. Daar begint het, hè?

@anne: "Een oefening in 'uitgestelde aandacht'"

Het doel van ons onderwijs is volgens mij nog steeds zelfverantwoordelijke zelfbepaling; kinderen grip laten krijgen op hun wereld en ze het fundament bieden om daarin hun unieke weg te vinden. Rapley begint blijkbaar al met een ferme grip om een stronk broccoli. ;-)

Ik sprak pas een leerkracht van een kleuterschool die bezig was met 'uitgestelde aandacht'. Groep 2-kinderen werd geleerd in stilte te spelen, wanneer het verkeerslicht op rood stond voor groep 3. Ze leerden 'moet-taken'.

Wat die taken precies waren, deed er niet eens zo toe, de essentie was dat ze leerden dat er ook iets móest.

In aanloop naar groep 3. De leerkracht was blij met haar aanpak, zag dat het effect had. Maar ja: welk effect? Kinderen zijn loyaal aan ons en doen doorgaans erg hun best om zich te schikken naar het systeem dat wij bedacht hebben. Dus leren ze hun bord leeg te eten en hun aandacht uit te stellen. En dat kan soms wenselijk zijn, maar het raakt niet de kern...

@wilma: "Of je begint nog eerder"

Klopt! En je kunt nog eerder beginnen: wij laten onze dochter van ruim een half jaar eten volgens de Rapley-methode. Sinds ze enigszins kan zitten en grijpen, voedt ze zichzelf. Ze krijgt haar eten in hele stukken aangeboden die zo gevormd zijn dat ze ze kan pakken en naar haar mond brengen. Stronkjes broccoli en bloemkool, reepjes brood, mango, paprika en komkommer, partjes appel, aardappel en tomaat. Het idee is dat ze zo in contact blijft met haar werkelijke behoeftes. Zij bepaalt wat ze eet, hoeveel en in welk tempo.

en: "raak ik de kern?"

@wilma: "Opeens zag ik het: hun eigen motivatie"

Dat is herkenbaar! Tien jaar geleden begon ik, als net afgestudeerd leerkracht, met een langdurige vervanging in een kleutergroep. Mijn stages hadden me één ding heel duidelijk gemaakt: je moet boven de kinderen staan, anders nemen ze een loopje met je. Ik had ook geleerd hoe ik dit kon voorkomen: van meet af aan duidelijk zijn over je grenzen. Op de eerste dag confronteerde ik de kinderen met mijn regels. Verbaasde, niet-begrijpende gezichten. Enigszins beschaamd stopte ik.

Enkele weken later vroeg ik aan het begin van de middag de aandacht van de kinderen. Hun reactie was niet opvallend anders dan alle andere keren. Ze maakten hun zinnen nog even af en wendden zich daarna tot mij. Toen zag ik het opeens, terwijl ik rustig stond te wachten: ik werd me bewust van hun drijfveren om naar mij te luisteren: vertrouwen, loyaliteit en nieuwsgierigheid. Maar ook erbij willen horen, mee willen doen en verwachtingen hebben. Ik besepte ineens heel helder dat zij allerlei motieven hadden om te luisteren en dat nagenoeg al deze motieven positief waren.

Het was meteen duidelijk: deze eigen motivatie zou ik nooit en te nimmer willen vervangen door een motivatie op basis van angst voor straf en afkeuring, die voort kan vloeien uit overdreven regeltjes.

@anne: "Hoe gaat het wanneer wij er niet bij zijn?"

Precies, en intussen leven we in een wereld vol regeltjes. Wanneer kleuters verwonderd naar elkaars blote lijfjes kijken in de toiletten, is dat ernstig? Zijn daar camera's of afspraken nodig? Of mogen kinderen ook op dat gebied zich verwonderen, en al vroeg leren hun grenzen aan te geven? Toen ik startte in het onderwijs, 25 jaar geleden, dachten alle kinderen. Het douchen was een mooi ritueel. Lang niet iedereen vond het fijn, maar wij probeerden er toch een plezierige ervaring van te maken, door erbij te staan, lol te maken, met schuim te experimenteren. Mijn kinderen douchen allang niet meer op school. In de onderbouw wasten ze nog hun voeten, maar nu gaat er alleen nog deo in de tas, die rijkelijk wordt gesprayd. Nare incidenten met zwemleraren, priesters, Robert M. dragen er aan bij dat we veel alerter zijn, dat we meer aan banden zijn gaan leggen. Waar onze aandacht niet altijd kan zijn, daar hangen nu camera's en zijn strakke protocollen ingesteld. Dat heeft zeker zijn voordelen. Toch zien mijn kinderen meer bloot dan ik op die leeftijd, door tv en internet.

@wilma: "Waar gaat het om?"

Dit zijn verhalen, Wilma, waarvan wij vinden dat ze gaan over waar het over zou moeten gaan. Dan rest de vraag: wat kenmerkt deze verhalen?

@anne: "Wat is dan de kern?"

Ja, wat leren we onze kinderen daarmee? Helpt het ze weerbare, zelfstandige mensen te worden? School is een prachtplek om jezelf te leren kennen en leren is een sociaal gebeuren. Het is een plek waar kinderen op reis mogen gaan met volwassenen die zij vertrouwen, die hen gidsen en hen grenzen en mogelijkheden leren zien. Op het gebied van cognitie, gevoelens, emoties en motivatie. Je wilt leraren die durven kijken naar zichzelf, die aandacht hebben voor wat ze bedoelen, doen en bereiken en zichzelf voortdurend de vraag stellen: raak ik op deze manier de kern?